

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

Формування етичної культури сучасного вчителя – цілеспрямований процес, який охоплює фахову підготовку і діяльність вчителя, що включає етичну компетентність, професійну культуру, моральність і гуманізм, любов до професії.

Наукові підходи до формування етичної культури в сучасних умовах розроблені в дослідженнях І. Беха, В. Білоусової, Н. Ганнусенко, В. Киричок, К. Чорної, Л. Хоружої та ін.

Учитель є ключовою фігурою у сучасному виховному процесі. Саме його педагогічний професіоналізм і майстерність визначають рівень етичної культури підростаючого покоління та підготовку батьків до здійснення цього процесу в умовах сім'ї [1].

Суспільство зацікавлене у тому, щоби вчитель не тільки навчав дітей основам наук, а й формував із них людей високої моральної та етичної культури, з відповідним світоглядом, запитами, інтересами, творчим підходом до життя.

Діяльність учителя спрямована на створення необхідних педагогічних умов для формування морально-етичних цінностей у дітей. У цьому плані надзвичайно важливою є методична допомога вчителям, яку надають заклади підвищення кваліфікації вчителів, методоб'єднання, ЗМІ, а також самостійна робота вчителя, його творчий пошук, що дає педагогу можливість самостійно відбирати і аналізувати інформацію, приймати рішення, «втілювати їх у власній педагогічній практиці, а також нести відповідальність за результат перед суспільством» [4, 245].

Успішність виховання підростаючого покоління, на думку Ю. Варданяна, великою мірою залежить від підготовки вчителя, який має володіти високими особистісними і моральними якостями, ґрунтовними знаннями, педагогічними технологіями, а також мати можливість отримувати додаткові знання, необхідні для практичної діяльності [1, 123].

Професійна підготовка вчителів до формування етичної культури у дітей має будуватися, перш за все, на принципах престижу педагогічної діяльності, розгляду процесу формування етичної культури у напрямі сучасного виховання, системності і неперервності підготовки вчителів, розвитку їх творчого потенціалу і педагогічної ініціативи, врахування життєвого і професійного досвіду вчителя, інтересів і психологічних особливостей усіх учасників виховного процесу, доцільного вибору форм і методів виховання.

Критерієм етичної культури педагога, на наш погляд, є визнання особистісних пріоритетів дитини; емоційна чутливість до сприйняття моральних цінностей педагогічної професії; емпатія; готовність до морального вибору; тактовність, вольова регуляція; дотримання норм учительської етики; уміння діяти у конфліктних ситуаціях.

Несприятливими чинниками, що гальмують формування етичної культури педагога є брак знань, педагогічного досвіду, низький рівень життя, егоїзм, варіативність сфери етичних взаємин вчителів, розбіжності у декларованих цінностях та цінностях життя, переважанням особистісного над професійним, порушення етичних норм та ін [1, 123; 2, 26-28].

Формування етичної культури здійснюється також на методологічному рівні (ознайомлення із загальнофілософськими закономірностями, реформами освіти, пріоритетами сучасного виховання, вимогами суспільства до виховання дітей, до фахової підготовки сучасного вчителя, нормами педагогічної етики); теоретичному (основні закони, принципи, правила педагогіки, психології, вікова специфіка та специфіка виховання дітей на різних етапах їх становлення, гуманістичні принципи виховання); особистісному (етична центрація педагогічної дії, організація педагогічної діяльності на гуманістичних засадах, сформованість етичних переконань, уявлень, якостей, стереотипів поведінки); методичному (використання сучасних виховних людинознавчих і культурологічних технологій в організації виховного процесу); технологічному (знання і доцільне використання методів і засобів етичного виховання, обізнаність з передовим вітчизняним і зарубіжним педагогічним досвідом, сучасними методиками етичного виховання тощо) (Б. Жебровський, Л. Хоружа) [3-4].

Етична культура вчителя виявляється також у принципах його професійної поведінки у ставленні до вихованців, учнівського колективу, батьків, колег, самого себе, керівництва школи, суспільства в цілому.

Визначені умови дають нам можливість розглядати школу як базову ланку в системі формування високого професійного рівня сучасного вчителя, діяльність якого формує потребу у нових знаннях, уміннях і навичках, вимагає професійного і особистісного зростання і активної участі вчителів у створенні і розвитку нових програм і технологій.

На основі концептуальних положень нашого дослідження, розроблена методика передбачала проведення певної підготовчої роботи з учителями експериментальних класів (виступи на педагогічних і координаційних радах, засіданнях методичних секцій учителів, класних керівників, співбесіди та семінари тощо). Наводимо приблизну тематику повідомлень:

1. Феномен етичної культури.
2. Проблеми етичної культури у сучасних реаліях.
3. Етика та історія етичних вчень.
4. Сутність і функції моралі.
5. Етичні категорії у сучасному вихованні.
6. Етика міжособистісного спілкування.
7. Етична культура вчителя.
8. Роль сучасної сім'ї у формуванні етичної культури у підростаючого покоління.
9. Вікові особливості формування етичної культури у школярів.
10. Використання навчально-виховного потенціалу у формуванні етичної культури школярів.
11. Педагогічна допомога сім'ї.
12. Програма педагогічного спостереження за формуванням етичної

культури у школярів.

13. Використання інноваційних методик і технологій у формуванні етичної культури школярів.

14. Організація позакласної виховної роботи у школі щодо виховання етичної культури школярів.

Підготовка вчителів до формування етичної культури учнів загальноосвітньої школи передбачає їх участь у роботі педагогічних і координаційних рад, методоб'єднань, спецкурсах, практикумах і семінарах.

Наводимо тематику повідомлень, які можуть використовуватись на даному етапі роботи:

1. Формування етичної культури підростаючого покоління в контексті розбудови незалежної Української держави.

2. Категорії моралі у педагогічній діяльності.

3. Соціальні цілі сучасного морального та етичного виховання.

4. Педагогічний потенціал і можливості сучасного вчителя в організації процесу формування етичної культури у школярів.

5. Проблеми формування етичної культури у дітей у сучасній школі.

6. Участь сім'ї у формуванні етичної культури дітей.

7. Формування етичної культури школярів на основі українських народних традицій.

8. Основні напрями взаємодії сім'ї і школи у формуванні етичної культури підростаючого покоління.

9. Система виховання та використання сучасних виховних технологій, спрямованих на формування етичної культури школярів.

10. Програма і методика вивчення рівня сформованості етичної культури школярів.

11. Використання інноваційних педагогічних методик і тренінгових занять у формуванні етичної культури школярів.

12. Причини і наслідки аморальної поведінки у дітей.

13. Роль і завдання сучасної школи у формуванні етичної культури школярів.

14. Формування у дітей навичок самовиховання.

15. Педагогічна етика сучасного вчителя.

16. Етикетні норми і правила поведінки в школі.

Великий вплив на формування фахового і культурного рівня педагога має колективна думка і робота педрад цього напрямку. Із цією метою пропонуємо технологію підготовки і проведення педагогічної ради.

Технологія підготовки і проведення педагогічної ради з проблеми формування етичної культури в учнів загальноосвітньої школи.

Мета: виявити педагогічні умови школи і ступінь їх впливу на розвиток особистості учнів; виховання у них гуманістичних цінностей.

Задачі: розробити систему виховних заходів, спрямованих на покращення виховної роботи школи.

Методи збору інформації: спостереження за виховною діяльністю педагогів та їх взаємодією з учнями, батьками; опитування і анкетування всіх учасників виховного процесу; аналіз і узагальнення зібраної інформації.

Підготовка до тематичної педради «Формування етичної культури

школярів» здійснюється творчими підгрупами у складі 5 осіб, кожна з яких має певне поле дослідження. Перша творча підгрупа висвітлює проблему «Виховний потенціал школи у формуванні етичної культури учнів середніх загальноосвітніх закладів». Орієнтовні питання до розгляду:

1. Методологічні основи виховання етичної культури учнів.
2. Аналіз стану сформованості етичної культури у початковій, середній та старшій школі.
3. Використання виховного потенціалу школи у створенні педагогічних умов у формуванні етичної культури школярів.
4. Основні проблеми формування етичної культури школярів у педагогічній практиці школи.
5. Моральне становлення та самореалізація учнів в умовах школи.

Друга творча підгрупа працює над проблемою «Аксіологічний аспект формування етичної культури у навчальному закладі». Орієнтовні питання до розгляду пропонуємо такі:

1. Ознайомлення та залучення дітей до основ загальної культури. Правила поведінки вдома і в школі.
2. Шкільні традиції в системі морально-етичних цінностей школярів.
3. Етикет поведінки сучасного учня.
4. Вплив засобів інформації на етичну культуру школярів.
5. Етика взаємодії педагогів і батьків.

Третя творча підгрупа вивчає проблему «Поглиблення знань про етичну культуру школярів» за таким планом:

1. Використання арсеналу інформаційних джерел (уроки, бібліотека, комп'ютер, радіо, телебачення) у процесі формування етичної культури школярів.
2. Адаптація отримуваної інформації до вікових особливостей учнів різних вікових груп та її відповідність інтересам, запитам, рівню знань,
3. Використання рольових ігор і проблемних ситуацій у виховній практиці педагога.
4. Педагогічне і психологічне консультування у школі.
5. Організація процесу самоосвіти і самовиховання.

Четверта творча підгрупа досліджує питання «Творча діяльність школярів як умова їх морального та етичного становлення». Питання до розгляду пропонуємо такі:

1. Робота учнів у факультативах етичного спрямування.
2. Використання етичного потенціалу діяльності гуртків, студій, творчих об'єднань.
3. Формування етичної культури школярів у діяльності учнівського самоврядування, громадських справах, добровільній діяльності.
4. Творча самореалізація учнів у позакласній роботі як важливий чинник формування етичної культури.
5. Інтегрування курсу етики з іншими предметами гуманітарного циклу з метою виховання етичної культури школярів.

На педраді кожна із груп розкриває свою проблему, аналізує її стан, пропонує рішення найбільш важливих питань. Учасники педради, котрі не

увійшли до творчих підгруп, розподіляються ще на чотири підгрупи: підтримки, опонентів, радників, аналітиків. Їх задачі визначаються назвою груп. Вони слухають, аналізують, оцінюють, порівнюють, висловлюють власну думку.

Рішенням педради визначається система заходів, запропонованих усіма робочими підгрупами, які мають використовуватись у педагогічній практиці школи.

Особлива увага має приділятися і етичній культурі сучасного вчителя. Її складові відображено на рис. 1.

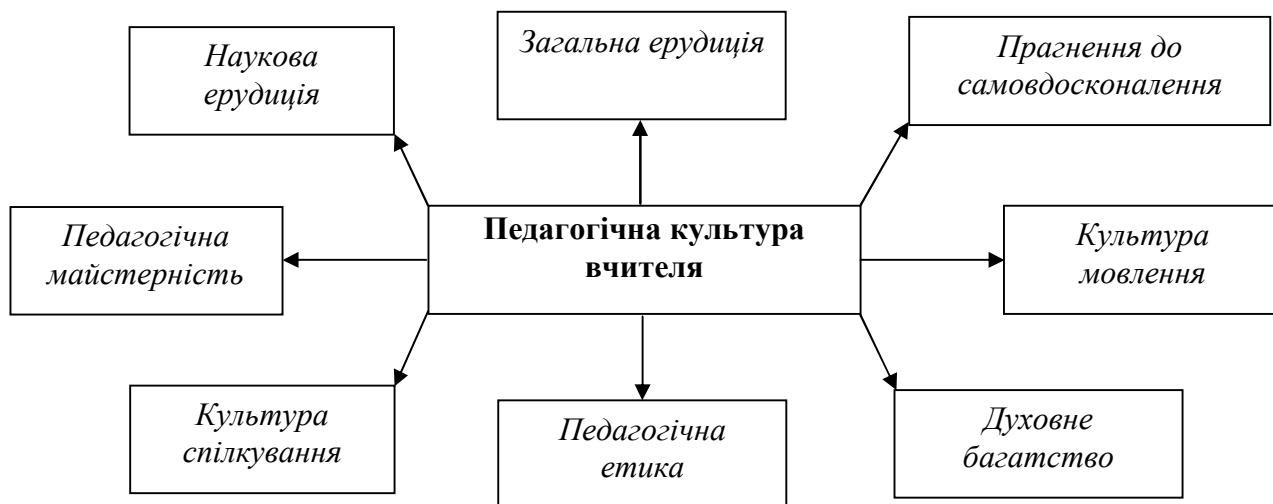

Рис.1. Педагогічна культура сучасного вчителя

Педагогічна культура є складовою етичної культури, яку має також демонструвати сучасний учитель. Її структура представлена нами на рис.2.

Як ми бачимо на подальших рисунках, етична культура є складним інтегративним утворенням, що базується на такій важливій якості, як самокритичність, здатність визнавати власні помилки, готовність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з батьками та школярами.

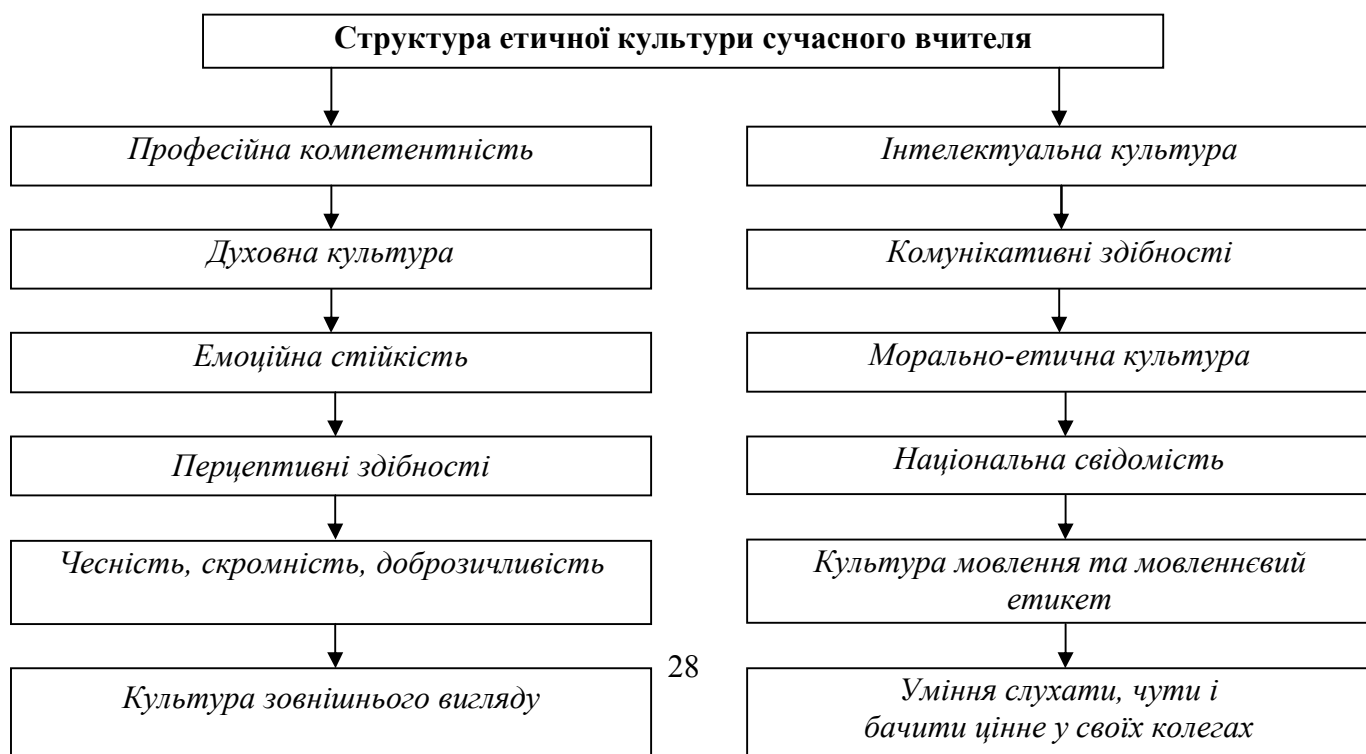
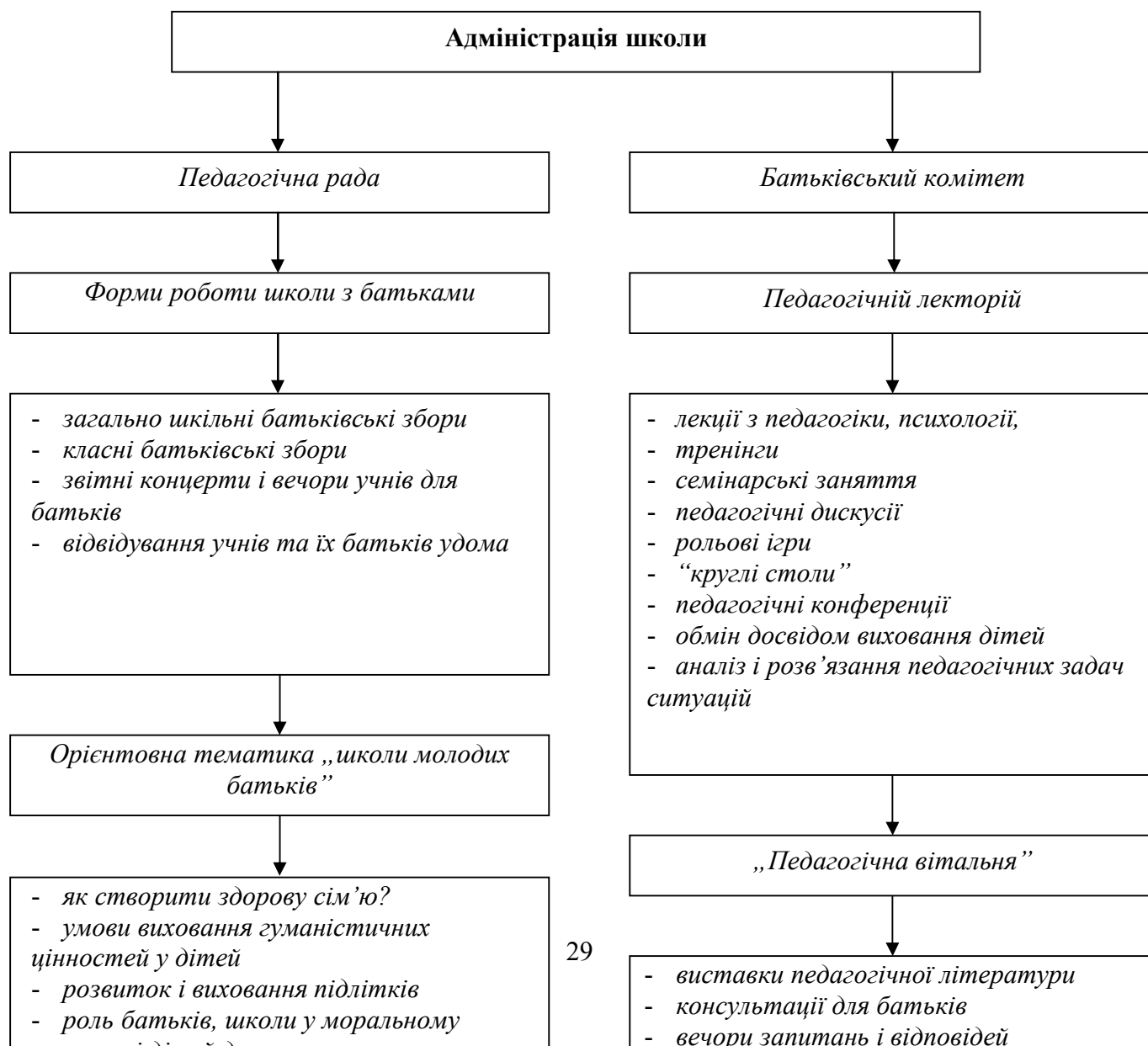

Рис.2. Структура етичної культури сучасного вчителя

Наступний рисунок відображає специфіку співпраці вчителів із батьківською громадськістю.

Етична культура є також результатом самовиховання і самоосвіти, залежить від зусиль самого вчителя, його бажання відповідати духу сучасності.

Проблема формування етичної культури педагога залишається актуальною і потребує подальшої розробки ряду важливих аспектів, до яких належить дослідження проблеми виховання етичної культури школярів різних вікових груп, підвищення ефективності післядипломної освіти педагогічних кадрів з цієї проблеми.

Спуск використаних джерел:

Рис. 3. Співпраця вчителів із батьківською громадськістю

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варданын Ю.В. Становление и развитие профессиональной компетентности педагога и психолога. – М.: Педагогика, 1998. – 179 с.
2. Писаренко В.И., Писаренко И.Я. Педагогическая этика. – Минск: Нар. Асвета, 1977. – 256 с.
3. Професійна етика вчителя: час і вимоги / Б.М. Жебровський. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 62 с.
4. Хоружа Л.Л. Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: Монографія. – К.: Преса України, 2003. – 319 с.